

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

3. Статистичний бюлетень Національного банку України, березень 2011 р. / Дані підготовлені за інформацією Національного банку України, Міністерства фінансів України та Державного комітету статистики України. — Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.bank.gov.ua

4. Про Державний бюджет України на 2011 рік : Закон України від 23.12.2010 № 2857-VI. — [Електронний ресурс] // Сайт Верховної ради України. — Режим доступу <http://www.zakon.rada.gov.ua>

5. Офіційний сайт Ощадного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.oschadnybank.com

Стаття надійшла до редакції 03.06.2011 року

УДК 336.71:519.866

Ю.І. Лернер, канд. екон. наук,
академік АЕНУ, доктор філософії,
професор Національного технічного
університету «ХПІ», м. Харків

Б.В. Самородов, канд. техн. наук, доцент,
докторант Університету банківської
справи НБУ, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТУ ІРО ДЛЯ ВИХОДУ БАНКУ НА ЗОВНІШНІ ФОНДОВІ РИНКИ З МЕТОЮ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ

АННОТАЦИЯ. В статье разработана методика по прогнозированию и анализу основных показателей деятельности банка при выходе на внешние фондовые рынки через использование инструмента первичного публичного размещения ценных бумаг для внешних заимствований. На основе методики проведен анализ таких показателей деятельности банка, как доходы, расходы, операционная прибыль, чистая прибыль, рентабельность, амортизация, капитальные вложения.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: банк, анализ, показатели банковской деятельности, прогнозирование, первичное публичное размещение ценных бумаг (ІРО).

ABSTRACT. In the paper the technique of prediction and analysis of basic indicators of activity of the bank for emergence to the foreign markets through using the Initial Public Offering is developed. On the basis of created technique the analysis of such indicators as income, costs, operation profit, net profit, profitability, amortization, capital expenditure are determined.

KEY WORDS: bank, analysis, indicators of the bank activity, prediction, Initial Public Offering (ІРО).

АНОТАЦІЯ. У статті розроблено методику по прогнозуванню та аналізу основних показників діяльності банку при виході на зовнішні фондові ринки через використання інструменту первинного публічного розміщення цінних паперів для зовнішніх запозичень. Застосовуючи методику, проведено аналіз таких показників діяльності банку, як доходи, витрати, операційний прибуток, чистий прибуток, рентабельність, амортизація, капітальні вкладення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банк, аналіз, показники банківської діяльності, прогнозування, первинного публічного розміщення цінних паперів (ІРО).

Актуальність процесу зовнішнього запозичення коштів українськими банками з метою збільшення їх власних засобів (капіталу), які, в свою чергу, можуть бути спрямовані на ріст активів для забезпечення поточної діяльності банків, не викликає ніякого сумніву. Сформовані засоби можливо направляти на різні інвестиційні програми, на подальше сприяння розвитку малого й середнього бізнесу, вдосконалення й підтримку активності банків на ринку послуг для приватних клієнтів тощо.

Процес зовнішнього запозичення засобів банками, а саме первинне публічне розміщення акцій, як один із способів виходу на міжнародний ринок з метою пошуку джерел фінансування, є ефективним способом поповнення власного капіталу проти продажу найбільших українських банків стратегічним іноземним інвесторам.

Актуальним на сьогодні є питання прогнозування та аналізу основних показників діяльності банку при виході банків на міжнародні фінансові ринки з метою реалізації цінних паперів. Крім того, важливою задачею є оптимізація виходу банку на зовнішні ринки, так як необхідно мати найефективніший та найоб'єктивніший інструмент цього виходу.

У банківській діяльності є методики для визначення таких показників діяльності банків, як операційний прибуток, чистий прибуток, рентабельність, амортизація, капітальні вкладення. Визначати поточні величини показників, застосовуючи ці методики, можна тільки маючи детальні реальні дані діяльності того чи того банку.

Також, якщо казати про прогнозування діяльності банків, то питаннями розробки методик статистичної обробки даних, планування та прогнозування показників діяльності фінансово-кредитних установ, у тому числі і банків, займаються як аналітики банків, так і відомі вчені: А.А. Алексєєв, О.Д. Василик, О.М. Горбач, В.М. Калініна, В.М. Костин, Н.І. Костіна, Н.В. Купрієнко, Ю.І. Лернер, О.О. Пономарьова, В.І. Солов'єв, Д.В. Тихонов, Н.А. Тішина, Н.А. Цейтлін [2—6] та ін.

Питаннями виходу компаній на міжнародні ринки з метою зовнішнього запозичення засобів, а саме питаннями первинного публічного розміщення цінних паперів займалися, і займаються як аналітики — практичні працівники, так і вчені-економісти. У роботах [1, 6, 7] проведено аналіз етапів і принципів первинного розміщення цінних паперів у світі і країнах СНД, оцінено перспективи й альтернативні можливості виходу компаній на публічний ринок, описано процеси формування стратегії виходу компаній на IPO, проаналізовано можливі витрати компаній на здійснення IPO.

Однак, автору не вдалося знайти робіт, присвячених постановці та розгляду аналізу й оцінці показників діяльності банку при використанні інструменту первинного публічного розміщення цінних паперів для зовнішніх запозичень.

Мета дослідження полягає в розробці методики прогнозування та аналізу основних показників діяльності банку при виході на зовнішні фондові ринки через використання інструменту первинного публічного розміщення цінних паперів, провести аналіз зміни таких показників діяльності банку, як доходи, витрати, операційний прибуток, чистий прибуток, рентабельність, амортизація, капітальні вкладення.

Розглянемо спочатку сутність IPO. Випустити акції і публічно їх розмістити на іноземній біржі з метою продажу на зовнішніх ринках широкому кругу інвесторів — процес, який українські компанії все частіше використовують для пошуку джерел фінансування на міжнародному ринку. Причому саме IPO (Initial Public Offering) — первинне публічне розміщення цінних паперів — для найбільш просунутих представників вітчизняного корпоративного сектора економіки перестало бути чимось недосяжним, а навпаки, стає для них найприйнятнішою формою залучення стороннього капіталу.

В умовах посткризового стану банківська система України вимагає підтримки. Головна мета виходу на IPO — реалізація можливості банкам й отримати достатній ресурс капіталу для подальшого росту хоч би такими ж темпами, як і раніше.

Первинним публічним розміщенням цінних паперів називається публічний продаж акцій компаній на біржі широкому кругу інвесторів, здійснювана уперше. Поява IPO викликана тим, що добитися залучення капіталу через кредитування вдається не завжди. Отримання позики припускає його повернення. А гроші, отримані від розміщення акцій, повертати не треба. IPO є одним з ефективних і поширених способів залучення засобів для розвитку

компанії (банку). При IPO можливе розміщення акцій, як на внутрішньому ринку цінних паперів, так і на зовнішніх ринках. На зовнішньому ринку замість самих акцій підприємства частенько продають похідні від них, ці похідні носять назви депозитарних розписок. Депозитарна розписка — це цінний папір, що випущений на зовнішньому ринку і підтверджує право власності на відповідну кількість «внутрішніх» цінних паперів [6]. Депозитарна розписка випускається, як правило, авторитетним депозитарним банком світового значення. Випуск депозитарних розписок має наступні переваги: розширення круга потенційно обізнаних інвесторів, зміцнення іміджу і довіри до емітента.

Інструмент первинного публічного розміщення цінних паперів дозволяє притягнути засоби без зобов'язань по їх поверненню у певному майбутньому. Ця головна відмінність IPO від інших способів залучення позик [1, 6]. Наступною перевагою IPO є те, що компанії (банки), які вперше виходять на публічний ринок акцій, а тим більше на міжнародний ринок акцій, мають можливість отримати компетентне уявлення про власну вартість.

Прогнозування показників діяльності банку А з урахуванням витрат та результатів по виходу банку на зовнішні ринки, а саме використання інструменту IPO, відбувається на основі дійсних у банківській системі стандартів фінансового (бухгалтерського) та управлінського обліку, а також виходячи з наступних початкових даних.

У табл. 1 і 2 наведено основні показники IPO для банку А, що діють на західних фінансових ринках для українських підприємств [6], а також їх значення, що прийняті в цій роботі для визначення перспективних значень показників діяльності банку при виході на зовнішні ринки.

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ IPO ДЛЯ БАНКУ А [6]

№ з/п	Назва показника	Значення показників	
		У середньому по ринку	Прийняті для розрахунку
1	Тривалість підготовчого періоду, років	До 5	1
2	Тривалість IPO, років	1—1,5	2
3	Об'єм IPO, \$ млн	10—200	10
4	Біржа проведення	—	Варшавська

Таблиця 2

ВИТРАТИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВІД ІРО ДЛЯ БАНКУ А*)

№ з/п	Витрати та результати	Прийняті значення витрат та результатів, \$ млн
1	Плата за аудит (міжнародний)	0,1
2	Оплата послуг на біржі	0,07
3	Оплата юридичних послуг	0,05
4	Оплата фінансових консультацій	0,05
5	Оплата послуг андеррайтерів	4 % від об'єму = 0,4
6	Оплата рейтингових агентств	0,2
7	Інші витрати (в тому числі дозвіл на емісію цінних паперів та проведення road show [1, 6])	0,03 + 0,05 % об'єму = 0,035
8	Разом витрат	0,905

*) Дані, що прийняті авторами для розрахунків

Таким чином, загальні витрати на проведення ІРО банком А на Варшавській фондовій біржі будуть складати, одноразово на протязі часу проведення ІРО, приблизно, 905 тис. дол. США або 9,05 % від об'єму ІРО. Однак, крім залучення коштів, ІРО дозволяє компанії збільшити її капіталізацію (вартість) на біржі. Крім одноразових витрат щорічні витрати банку А на постпідтримку складатимуть, як показав аналіз, не менше 100 тис. дол.. США у перший рік розміщення. Тому, разом загальні витрати складатимуть у перший рік ІРО близько 1 млн дол. США або близько 10 % від об'єму розміщення акцій.

Також, для розрахунків приймемо наступні вимоги для визначення показників діяльності банку А (табл. 3).

Таблиця 3

ВИМОГИ ІРО ДЛЯ БАНКУ А*)

№ з/п	Показник	Значення показника
1.	Курс долара США (у середньому за перспективний період)	8 грн за \$1
2.	Процентні доходи від реалізації в активних операціях отриманого в результаті ІРО позикового капіталу (у середньому за перспективний період)	15 % річних
3.	Початок перспективного періоду (підготовчий період)	2011 рік

Закінчення табл. 3

№ з/п	Показник	Значення показника
4.	Початок здійснювання зовнішнього запозичення	2012 рік
5.	Кінець перспективного періоду	2017 рік
6.	Тривалість реалізації позикового капіталу	2 роки
7.	Для даного варіанту зовнішніх запозичень (продаж акцій на зарубіжних ринках) приймається, що реалізація запозичених коштів буде здійснюватись до кінця перспективного періоду	2017 рік

*) Дані, що прийняті авторами для розрахунків

Також зазначимо, що інвестований зовнішніми інвесторами капітал у банку витрачається повністю на активні операції с метою підвищення прибутку та рентабельності діяльності банку, а також на формування додаткових капітальних вкладень та збільшення фонду накопичення та споживання.

Приймемо, що під час проведення зовнішніх запозичень ніякі інші крупні проекти по збільшенню пасивів і активів банку А не відбуваються (не реалізуються) у зв'язку із тим, що в протилежному випадку необхідно показники без урахування зовнішній запозичень корегувати на результати таких проектів.

Методика прогнозування основних показників діяльності банку при проведенні ІРО полягає в наступному.

На першому етапі необхідно спрогнозувати на перспективний період такі показники діяльності банку, як доходи, витрати, операційний прибуток, чистий прибуток, рентабельність, амортизація, капітальні вкладення.

На другому етапі з урахуванням початкових даних, що наведені у табл. 1, 2 та 3 розраховуються витрати та результати, які будуть отримані банком у зв'язку із виходом на зовнішні ринки через проведення ІРО, а саме:

— збільшення витрат у зв'язку із витратами на підготовку та проведення ІРО (ΔB_n), млн грн/рік;

— збільшення доходів у зв'язку із реалізацією в активних операціях інвестованих в уставний фонд капіталів (ΔD_p), млн грн/рік.

На третьому етапі розраховуються показники діяльності банку з урахуванням витрат і результатів виходу на зовнішні ринки через проведення ІРО.

На четвертому етапі аналізуються зміни показників за перспективний період у результаті зовнішнього залучення коштів через проведення ІРО, шляхом порівняння отриманих даних із початковими прогнозними значеннями показників діяльності банку.

Також, у нашому випадку пропонується застосувати запропоновану методику для аналізу показників діяльності банку «А» (назву банку змінено навмисно). Необхідну статистичну інформацію для визначення даних перспективного періоду 2011—2017 рр. взято при цьому із відкритих джерел [8].

У цій статті ми не зупиняємося на методиці визначення початкових значень показників перспективного періоду, а зразу пропонуємо перейти до методики прогнозування та аналізу показників при виході банку на зовнішні ринки через проведення ІРО. Прогнозування перспективних значень показників може здійснюватись різними методами на основі даних ретроспективного періоду [2—6].

У табл. 4 наведено значення основних показників діяльності банку А в перспективному періоді при його зовнішніх залученнях коштів шляхом проведення ІРО та реалізації власних цінних паперів на міжнародних фондових ринках.

Таблиця 4

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ А ПРИ ПРОВЕДЕННІ ІРО

№ з/п*	Назва показника	Значення показників, млн грн/рік			
		2011	2012	2013	2014
1.1	Доходи (Д)	56,2	59,8	62,9	65,2
1.2	Витрати (В)	43,5	45,8	47,6	49,2
1.3	Амортизація (А)	3,48	3,66	3,81	3,94
1.4	Операційний прибуток (П _о)	15,88	17,5	19,13	20
1.5	Чистий прибуток (П _ч)	8,58	9,45	10,33	10,8
1.6	Рентабельність (г), %	36,5	38,2	40,2	40,7
1.7	Капітальні вкладення (К)	4,34	4,61	4,84	5,02

Закінчення таблиці 4

№ з/п	Назва показника	Значення показників, млн грн/рік			
		2015	2016	2017	Разом
1.1	Доходи (Д)	66,8	69,1	70,6	450,6
1.2	Витрати (В)	50,5	51,7	52,7	341
1.3	Амортизація (А)	4,04	4,14	4,22	27,29
1.4	Операційний прибуток (П _о)	20,38	21,75	22,38	137,02
1.5	Чистий прибуток (П _ч)	11,01	11,75	12,09	74,01
1.6	Рентабельність (г), % **	40,4	42,1	42,5	280 / 40,1
1.7	Капітальні вкладення (К)	5,14	5,32	5,43	34,7

№ з/п	Назва показника	Значення показників, млн грн/рік			
		2011	2012	2013	2014
2.8	Збільшення витрат у зв'язку із витратами на підготовку та проведення ІРО (ΔВ _п), млн грн/рік	7,24	0,8	—	—
2.9	Збільшення доходів у зв'язку із реалізацією в активних операціях, інвестованих в уставний фонд капіталів (ΔД _р), млн грн	—	—	12	12

№ з/п	Назва показника	Значення показників, млн грн/рік			
		2015	2016	2017	Разом
2.8	Збільшення витрат у зв'язку із витратами на підготовку та проведення ІРО (ΔВ _п), млн грн/рік	—	—	—	8,04
2.9	Збільшення доходів у зв'язку із реалізацією в активних операціях, інвестованих в уставний фонд капіталів (ΔД _р), млн. грн	12	12	12	60

Фінанси, облік і аудит. 2011. № 18

№ з/п	Назва показника	Значення показників, млн грн/рік			
		2011	2012	2013	2014
3.10	Доходи (Д)	56,2	59,8	74,9	77,2
3.11	Витрати (В)	50,74	46,6	47,6	49,2
3.12	Амортизація (А)	3,48	3,66	3,81	3,94
3.13	Операційний прибуток (П _о)	6,83	16,5	34,1	35
3.14	Чистий прибуток (П _ч)	3,7	8,9	18,4	18,9
3.15	Рентабельність (р), %	13,5	35,4	71,6	71,1
3.16	Капітальні вкладення (К)	4,34	4,61	4,84	5,02

№ з/п	Назва показника	Значення показників, млн грн/рік			
		2015	2016	2017	Разом
3.10	Доходи (Д)	78,8	81,1	82,6	510,6
3.11	Витрати (В)	50,5	51,7	52,7	349,04
3.12	Амортизація (А)	4,04	4,14	4,22	27,29
3.13	Операційний прибуток (П _о)	35,4	36,8	37,4	202,03
3.14	Чистий прибуток (П _ч)	19,1	19,9	20,2	109,1
3.15	Рентабельність (р), % **	70,1	71,2	71	403,9/57,7
3.16	Капітальні вкладення (К)	5,14	5,32	5,43	34,7

* — перша цифра — номер етапу методики, друга цифра — номер показника за порядком

** — у знаменнику наведено значення рентабельності в середньому за рік

У табл. 5 та на рис. 1 наведено дані щодо зміни основних показників за перспективний період у результаті зовнішнього залучення коштів при проведенні ІРО (четвертий етап методики).

Таблиця 5

ЗМІНА ПОКАЗНИКІВ ЗА ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЕРІОД В РЕЗУЛЬТАТІ ЗОВНІШНЬОГО ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ІРО

№ з/п	Назва показника	Значення показника, млн грн		Зміна показника	
		До зовнішнього залучення	У результаті зовнішнього залучення	Абсолютна, млн грн	Відносна, %
1	2	3	4	5 = 4 - 3	6 = 5/3. 100
1.	Доходи (Д)	450,6	510,6	60	13,3
2.	Витрати (В)	341	349	8	2,3
3.	Амортизація (А)	27,29	27,29	—	—
4.	Операційний прибуток (П _о)	137,02	202,03	65,01	47,4
5.	Чистий прибуток (П _ч) *	74,01	109,1	35,09	47,4
6.	Рентабельність (r), %	40,1	57,7	17,6	43,9
7.	Капітальні вкладення (К)	34,7	34,7	—	—

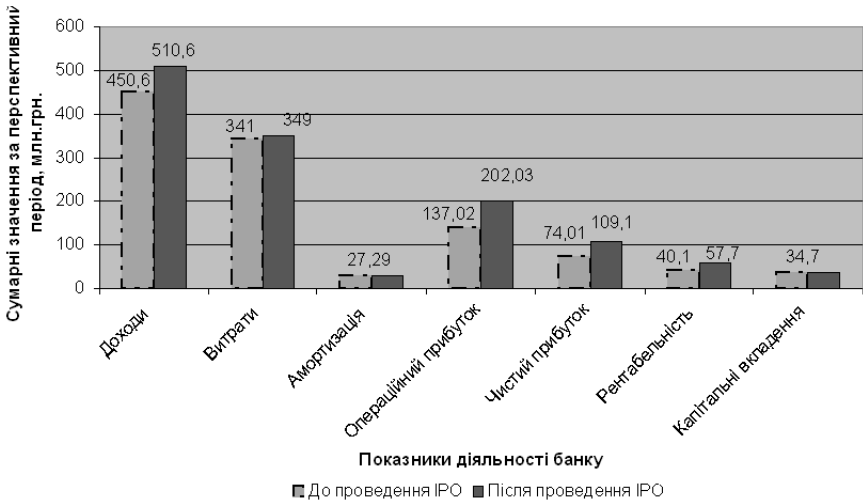

Рис. 1. Зміна показників діяльності банку до та після проведення ІРО

Аналізуючи дані, що розкривають ефективність зовнішнього залучення банку А через випуск єврооблігацій (табл. 4, 5 та рис. 1), необхідно зробити наступні висновки:

1. Прибуток (операційний та чистий) та рентабельність банку А після проведення IPO збільшилася на 40—50 %, у той час як доходи збільшилася тільки на 13 %. Це відбулося через те, що витрати практично не змінилися (збільшення відбулось тільки на 2,3 %)

2. Хоча по абсолютній величині вказані показники змінилися відносно незначно (чистий прибуток, наприклад, збільшився на 35 млн грн, а операційний — на 65 млн грн), приблизно настільки ж збільшилися і доходи банку А за перспективний період.

3. Кожна гривня збільшення доходу збільшила операційний прибуток на майже 1,1 грн та чистий прибуток — на 0,6 грн. Це факт свідчить про ефективність використання цього механізму виходу на зовнішні ринки з метою залучення коштів. Це підтверджується також і збільшенням рентабельності діяльності банку на 44 %.

4. Головна мета інвесторів при проведенні IPO — заробити більше дивідендів (а не процентних доходів) на протязі більшого періоду часу. Тому, маючи збільшення чистого прибутку 35 млн грн за 5 років (7 млн грн або \$0,875 млн при середньому обмінному курсі 8 грн за \$1), формувати додаткові капітальні вкладення не є доцільним. У зв'язку із цим додатковий чистий прибуток при проведенні IPO майже весь витрачається на фонд споживання.

В якості висновки слід викласти наступне. У роботі ми запропонували методику прогнозування та аналізу основних показників діяльності банку при виході на зовнішні фондові ринки через використання механізму проведення IPO. Застосовуючи методику, проведено аналіз таких показників діяльності банку, як доходи, витрати, операційний прибуток, чистий прибуток, рентабельність, амортизація, капітальні вкладення в перспективному періоді (2011—2017 рр.).

Проаналізувавши отримані результати із застосуванням запропонованої методики прогнозування основних показників банківської діяльності, зроблено висновки про те, що інструмент виходу банку на зовнішні ринки з метою залучення коштів через проведення IPO є ефективним інструментом, при якому значення основних показників збільшуються. Це свідчить про можливість використання такого інструменту для виходу на зовнішні фондові ринки.

Література

1. *Гвардин С. В.* IPO. Стратегия, перспективы и опыт российских компаний / С. В. Гвардин. — М.: Вершина, 2007. — 264 с.
2. *Горбач А.Н.* Анализ спонтанных последовательностей и регрессионных моделей в маркетинге. / А.Н. Горбач, Н.А. Цейтлин. — Харьков: ФО-П Шейпіна О.В., 2008. — 182 с.
3. *Калинина В.Н.* Введение в многомерный статистический анализ: Учебное пособие / В.Н. Калинина, В.И. Соловьев. — М.: ГУУ, 2003. — 92 с.
4. *Костіна Н.І.* Фінанси: система моделей і прогнозів: Навчальний посібник // Н.І. Костіна, А.А. Алексеев, О.Д. Василик. — К.: Четверта хвиля, 1998. — 304 с.
5. *Куприенко Н.В.* Статистические методы изучения связей. Корреляционно-регрессионный анализ: Учебное пособие / Н. В. Куприенко, О. А. Пономарева, Д. В. Тихонов. — СПб.:Изд-во СПбГПУ, 2008. — 118 с.
6. *Лернер Ю.И.* Экономические инструменты производственной и предпринимательской деятельности в условиях неопределенности и рисков. Часть II. Том 7. Экономические инструменты эмиссии и обращения ценных бумаг. / Ю.И. Лернер. — Х.: Тимченко, 2008. — 544 с.
7. *Медведкина Е.А.* Теоретико-методические принципы первичного публичного размещения украинских акций (IPO) на мировом фондовом рынке / Е.А. Медведкина // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. — Сборник научных трудов. — Донецк: ДонНУ, 2007. — С. 1463—1468.
8. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансових результатів діяльності банків України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу до матеріалів: <http://www.bank.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 05.05.2011 р.

УДК 368.86

К.О. Лібіх, канд. екон. наук,
старший викладач кафедри страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРЯМЕ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У СТРАХУВАННІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

АННОТАЦІЯ. В статті обґрунтовано необхідність удосконалення якості послуг обов'язкового страхування громадянсько-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів через систему прямого возмещения убытков. Подано результати теоретичного